
KOMUNIKACJA Z OSOBAMI GŁUCHYMI ORAZ NIEDOSŁYSZĄCYMI

[Podtytuł dokumentu]

AGNIESZKA BERGTOLD-KUCZYŃSKA

Spis treści

Podstawowe akty prawne dotyczące osób z niepełnosprawnościami.....	3
Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	3
Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych	4
Ustawa o dostępności cyfrowej.....	4
Ustawa o języku migowym i innych środkach komunikowania się	5
Niepełnosprawność słuchowa - definicja głuchoty medyczna – społeczna	6
Niepełnosprawność słuchowa – przyczyny	6
Przyczyny niepełnosprawności słuchowej:.....	7
Niepełnosprawność słuchowa – stopnie	7
Stopnie niepełnosprawności słuchowej:	7
Niepełnosprawność słuchowa – rodzaje	7
Rehabilitacja osób z niepełnosprawnością słuchową.....	8
Charakterystyka funkcjonowania osób z niepełnosprawnością słuchu w zależności od stopnia niedosłuchu:.....	8
Kultura Głuchych	8
W korzystaniu z usług uczelni przede wszystkim ważne jest zapewnienie dostępności.....	10
informacji i komunikacji.	10
Język równościowy	10
Język równościowy a niepełnosprawność.....	11
Nie stosuj określeń:.....	11
Używaj określeń:	12
Bariery doświadczane przez osoby z niepełnosprawnością słuchową:.....	12
„Savoir-vivre w kontakcie z osobami z niepełnosprawnościami”	13
Osoby niesłyszące, niedosłyszące	14
Zasady savoir-vivre’u wobec osób niesłyszących:	14
Rekrutacja – kandydaci z niepełnosprawnością słuchową.....	14
Kandydat/kandydatka z niepełnosprawnością słuchu.....	14
Identyfikacja barier w dostępności informacyjno-komunikacyjnej i osób ich doświadczających.....	14
Minimalne wymagania	15
Dobre praktyki w zapewnieniu dostępności informacyjno- komunikacyjnej.....	15
PJM, SJM, SKOBN	16
Elementy gramatyki PJM; mity i fakty	17
Urządzenia, które ułatwiają słyszenie oraz komunikację z osobami z niepełnosprawnością słuchową	19
Komunikacja AAC (Augmentative and Alternative Communication)	20
Dobra praktyka – przykład dostępnego wydarzenia	20
Inauguracja roku akademickiego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (forma online)	21
Evakuacja osób z niepełnosprawnością słuchu	21
Zagrożenia:.....	21
Rozwiązania:	21
Identyfikacja barier w dostępności cyfrowej.....	22
Najczęściej spotykane problemy z dostępnością – przykłady na filmach	22
Deklaracja dostępności.....	23
Informacja o dostępności tłumacza języka migowego	23
Głusi na uczelniach - posiedzenie Komisji ekspertów ds. osób głuchych.....	23
Komisja Ekspertów ds. Osób Głuchych.....	23

Podstawowe akty prawne dotyczące osób z niepełnosprawnościami

Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Ustawa ta:

- zapewnia poprawę warunków życia i funkcjonowania obywateli ze szczególnymi potrzebami, którzy są narażeni na marginalizację lub dyskryminację m.in. ze względu na niepełnosprawność lub obniżony poziom sprawności z powodu wieku czy choroby,
- zapewnia dostępność wszystkim, którzy jej potrzebują, przez zastosowanie projektowania uniwersalnego i racjonalnych usprawnień,
- realizuje postanowienia Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, której celem jest ochrona oraz zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnościami na równi ze wszystkimi innymi obywatelami,
- zobowiązuje podmioty publiczne do zapewniania dostępności (Art. 3 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami),
- zobowiązuje organy władzy publicznej, sądy i trybunały do wyznaczenia co najmniej jednej osoby, która będzie pełnić funkcję koordynatora do spraw dostępności,
- przedstawia obligatoryjne do wdrożenia, minimalne wymagania służące zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w zakresie zapewniania dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej,
- wprowadza możliwość postępowania skargowego oraz sankcje za brak zapewniania dostępności; każdy ma prawo poinformować podmiot publiczny o braku zapewniania dostępności architektonicznej, cyfrowej lub informacyjno-komunikacyjnej i niespełnieniu zakresu minimalnych wymagań służących zapewnianiu dostępności,
- zobowiązuje podmioty publiczne do przekazywania co 4 lata, najpóźniej do 31 marca danego roku, raportu o stanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w danym podmiocie; raport powinien zostać zamieszczony na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej, a jeżeli podmiot nie ma takiej strony – na jego stronie internetowej,
- wprowadza możliwość certyfikacji (nieobowiązkowej) dostępności dla podmiotów prywatnych oraz organizacji pozarządowych; jeśli zdecydują się one przeprowadzić audyt dostępności, który potwierdzi ich dostępność, będą mogły uzyskać 5% zniżki

we wpłatach przekazywanych do Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,

- wprowadza możliwość dostosowania ze środków Funduszu Dostępności budynków należących do podmiotów publicznych oraz budynków mieszkalnictwa.

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych

- ratyfikowana przez Polskę 6 września 2012 r. jest międzynarodowym dokumentem, w którym opisane zostały prawa osób z niepełnosprawnościami rozumiane w kategoriach praw człowieka,
- przedstawia obowiązki państw związane z zapewnieniem możliwości pełnego i równego korzystania z praw człowieka oraz podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnościami na równi z innymi obywatelami,
- mocno akcentuje aspekt dostępności informacji i komunikacji; wynika z tego, że dostępność informacji i komunikacji (w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych) ma taki sam priorytet jak dostępność architektoniczna czy transportowa,
- przyjmuje społeczny model postrzegania niepełnosprawności jako podstawę realizacji zadań w polityce publicznej wobec osób z niepełnosprawnościami,
- obejmuje włączenie osób z niepełnosprawnościami w planowanie i wdrażanie koniecznych zmian w celu zapewnienia równego dostępu do korzystania z praw na równi z innymi obywatelami.

Ustawa o dostępności cyfrowej

Ustawa ta:

- nakłada obowiązek zapewnienia dostępności cyfrowej i obejmuje swoimi przepisami jednostki sektora finansów publicznych oraz wszelkie instytucje państwowe, w tym niemające osobowości prawnej; dotyczy to również jednostek i ich związków stworzonych przez podmioty publiczne, a mających zaspokajać potrzeby publiczne, jeśli są kontrolowane lub finansowane w ponad 50% przez podmioty publiczne podlegające przepisom tej ustawy; organizacje pozarządowe, których działania

skierowane są do osób niepełnosprawnych, seniorów lub dotyczą ochrony zdrowia, także podlegają tym regulacjom,

- zobowiązuje podmioty publiczne do dostosowania serwisów internetowych do wymagań normy europejskiej EN 301 549 V2.1.2 (norma ta zawiera wytyczne standardu WCAG 2.1 na poziomie AA); szczegółowy zakres wymagań dotyczących poziomu dostępności dla poszczególnych kryteriów został też sprecyzowany w załączniku do ustawy,
- wprowadza zapewnienie minimalnych wymagań w zakresie dostępności cyfrowej, które dotyczą strony BIP podmiotu oraz wybranych elementów strony WWW lub aplikacji mobilnej,
- wprowadza obowiązek umieszczania na stronach internetowych deklaracji dostępności,
- szczegółowo opisuje procedury w razie nieprzestrzegania dostępności – wprowadza możliwość nałożenia sankcji i kar na podmioty publiczne za brak dostępności cyfrowej.

[Ustawa o języku migowym i innych środkach komunikowania się](#)

Ustawa ta:

- reguluje m.in. zakres, zasady i sposób obsługi osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się (tzw. osoby uprawnione) w kontaktach z podmiotami publicznymi przy użyciu polskiego języka migowego (PJM), systemu językowo-migowego (SJM), sposobu komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN) oraz innych wskazanych środków komunikowania się,
- nakłada na organy administracji publicznej obowiązek zapewnienia osobom doświadczającym trudności w komunikowaniu się możliwości skorzystania z pomocy tłumacza języka migowego,
- wskazuje, że wszelkie informacje dotyczące działalności podmiotu muszą być dostępne na stronie internetowej podmiotu,
- daje osobom uprawnionym prawo do swobodnego korzystania z wybranej przez siebie formy komunikowania się oraz do korzystania z pomocy osoby przybranej w

celu zapewnienia możliwości komunikowania się; w przypadku korzystania przez osobę uprawnioną z pomocy osoby przybranej nie wymaga się od osoby przybranej przedstawienia dokumentów potwierdzających znajomość PJM, SJM lub SKOGN; skorzystanie z pomocy wybranego tłumacza języka migowego lub tłumacza przewodnika, świadczenie usługi tłumacza PJM, SJM oraz SKOGN jest bezpłatne dla osób uprawnionych będących osobami niepełnosprawnymi w rozumieniu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Niepełnosprawność słuchowa - definicja głuchoty medyczna – społeczna

Osoby z niepełnosprawnością słuchu to osoby głuche, słabosłyszące, z lekkim lub głębokim niedosłuchem. Niektóre korzystają z aparatów w celu zwiększenia słyszalności. Osoby głuche często komunikują się w języku migowym, lecz bywają wśród nich również takie, które tego języka nie używają. Niepełnosprawność słuchowa niekiedy wiąże się także z dysfunkcją mowy, która może być niewyraźna.

Aby dowiedzieć się więcej na temat formalnej klasyfikacji niedosłuchu, warto zapoznać się z [klasyfikacją Międzynarodowego Biura Audiofonologii BIA](#).

Pogorszenie słuchu jest przypadłością kojarzącą się głównie z osobami starszymi. Zdarza się jednak, że niedosłuch występuje także u dzieci. Za ubytki słuchu może odpowiadać: nadmierna ekspozycja na hałas i zmiany w strukturze ucha, ale także przebyte infekcje i urazy mechaniczne. Jednak nie zawsze niepełnosprawności słuchowej nie można cofnąć.

Niepełnosprawność słuchowa – przyczyny

Zaburzenia funkcji narządu słuchu określa się jako niedosłuch oraz ubytek słuchu. Może dotyczyć zarówno jednego, jak i obu uszu. Wraz z upływem lat komórki słuchowe w ślimaku zanikają, jest to powodem występowania niedosłuchu u osób starszych. Narząd słuchu rozwija się już w życiu płodowym. Jeśli na tym etapie dojdzie do nieprawidłowości w budowie ucha, pojawiają się ubytki słuchu uwarunkowane genetycznie. Niedosłuch u dzieci może być również następstwem komplikacji okołoporodowych, chorób matki w trakcie ciąży, czy przyjmowania niektórych leków.

Przyczyny niepełnosprawności słuchowej:

- zapalenie ucha środkowego,
- ekspozycja na zbyt wysokie ciśnienie,
- uraz ucha lub głowy,
- wady wrodzone,
- guzy,
- infekcje wirusowe,
- zatrucie substancjami toksycznymi,
- obciążenia genetyczne,
- przyjmowanie leków ototoksycznych.

Niepełnosprawność słuchowa – stopnie

Stopień ubytku słuchu określamy na podstawie badania audiometrycznego, które pozwala na określamy w decybelach.

Stopnie niepełnosprawności słuchowej:

- **20-40 dB** – niedosłuch lekki
- **41-70 dB** – niedosłuch umiarkowany
- **71-90 dB** – niedosłuch znaczny
- **powyżej 90 dB** – niedosłuch głęboki

Niepełnosprawność słuchowa – rodzaje

Narząd słuchu składa się z ucha zewnętrznego, środkowego oraz wewnętrznego. Upośledzenie któregoś z poszczególnych elementów zaburza funkcje ucha. Wtedy mamy do czynienia z ubytkiem słuchu.

Rodzaje niepełnosprawności słuchowej zależne są od części narządu słuchu, który uległ uszkodzeniu:

- **niedosłuch przewodzeniowy** – to **ubytek słuchu powstały** w wyniku zaburzeń w przewodzie ucha zewnętrznego lub w uchu środkowym;
- **niedosłuch odbiorczy** – najczęściej jest naturalnym wynikiem starzenia się organizmu. W tym przypadku dźwięki są nieprawidłowo odbierane, co wiąże się z uszkodzeniem nerwu ślimakowego, narządu Cortiego lub zwoju spiralnego;
- **niedosłuch mieszany** – jednocześnie występujące **ubytki słuchu** typu przewodzeniowego i odbiorczego.

Rehabilitacja osób z niepełnosprawnością słuchową

Istnieje wiele metod na poprawę jakości życia osób z niedosłuchem. Jedną z nich jest zakup aparatu słuchowego. Zakup aparatu jest refundowany **dla dzieci i młodzieży do 26 roku życia**. Popularnymi rozwiązaniami stosowanymi w życiu codziennym są także budziki dla osób niedosłyszających oraz specjalne telefony. Jednak nie wszystkie sprzęty ułatwiające życie **osobom z niepełnosprawnością słuchową** są refundowane.

Charakterystyka funkcjonowania osób z niepełnosprawnością słuchu w zależności od stopnia niedosłuchu:

- lekki stopień uszkodzenia słuchu – zazwyczaj nie stanowi większego utrudnienia w codziennym funkcjonowaniu społecznym i zawodowym; może mieć wpływ na różnicowanie niektórych głosek oraz na słyszenie z dużej odległości lub w hałasie; zazwyczaj nie wpływa na możliwość korzystania z telefonu oraz w wielu przypadkach nie powoduje konieczności posługiwania się aparatami słuchowymi,
- umiarkowany stopień uszkodzenia słuchu – często wpływa na możliwość słyszenia głównie w warunkach korzystnych akustycznie; część osób używa aparatów słuchowych lub innych pomocy technicznych wzmacniających słyszenie; w przypadku tego stopnia niedosłuchu możliwe są wady wymowy, których doświadczają osoby z niedosłuchem,
- znaczny stopień uszkodzenia słuchu – często uniemożliwia słyszenie i rozumienie mowy bez aparatów słuchowych/urządzeń wzmacniających słyszenie; w przypadku trudności z identyfikacją dźwięków nierzadko następuje odczytywanie mowy z ruchu ust,
- głęboki stopień uszkodzenia słuchu – rozumienie mowy często jest niemożliwe nawet za pomocą aparatów słuchowych.

Kultura Głuchych

W rozumieniu społecznym bycie głuchym oznacza przede wszystkim bycie niepełnosprawnym, a w konsekwencji — wyłączonym z udziału w odbiorze i budowaniu elementów kultury. Tymczasem osoby całkowicie pozbawione słuchu traktują często swoją głuchotę jako element identyfikacji kulturowej, a

nie jako rodzaj upośledzenia. Nie uważają się więc za niepełnosprawnych czy upośledzonych. „Mój język to ja” — stwierdza krótko i dobitnie dr Barbara Kannapell, niesłysząca socjolog z Uniwersytetu Gallaudeta. Warto w tym kontekście przytoczyć następujący cytat: Odrzucić język migowy oznacza odrzucić głuchych (...), gdyż jest on szczególnym wytworem głuchych jako społeczności (...) to jedyna rzecz, która należy wyłącznie do nas (...). Od kiedy zrozumiałam, że ASL [ang. American Sign Language, tj. amerykański język migowy — przyp. red.] jest moim językiem, rozwinęło się we mnie silne poczucie tożsamości jako osoby głuchej oraz o wiele bardziej pozytywny wizerunek samej siebie (Gannon, 1981, s. 372). Kultura — cecha ludzkości — jest uznawana za mechanizm adaptacyjny człowieka, a poszczególne kultury stanowią sposób przystosowania określonych grup ludzkich do konkretnego środowiska naturalnego. Szczególnie odnosi się to do społeczności osób głuchych, które na co dzień żyją w silnej izolacji komunikacyjnej, a w konsekwencji także społecznej. Zjawiska, które decydują o traktowaniu kultury jako osobnej całości, to:

- o wspólny język,
- o wspólne przekonania (na przykład natury religijnej),
- o normy moralne i prawne,
- o wspólne instytucje społeczne, struktury organizacyjne i polityczne.

Jednym z ważnych kryteriów odrębności kulturowej może być jej subiektywne poczucie występujące u badanych grup (choć nie musi ono oznaczać rzeczywistej odrębności). Tak właśnie jest w wypadku społeczności Głuchych, dla której język migowy jest podstawowym elementem identyfikacji i wyznacznikiem odrębności kulturowej. Niezależnie od tego, czują się Polakami, Ślązakami, Mazurami czy góralami. Głusi, stanowiąc pewną grupę w populacji zamieszkującej dany region geograficzny, tworzą odrębne społeczności, których tożsamość jest zapewniana przez wspólny język migowy. Tworzą własne rytuały, kulturę i strukturę społeczną (por. np. Grzesiak, 2005). Nie zawsze mają dostęp do kultury słyszającej większości. Większość ta nie zawsze zaś rozumie, że kluczem do kultury Głuchych jest język migowy. To właśnie pełna komunikacja sprawia, że Głuchy rozumie zasady funkcjonowania społecznego i zaczyna nie tylko biernie, lecz także czynnie uczestniczyć w życiu swojej zbiorowości. Wszystko, co powstaje w ramach tej kultury, jest dla niego w pełni dostępne. Kultura słyszących nie jest w całości osiągalna, ale może być rozumiana dzięki językowi (fonicznemu, czy raczej — pisanemu), który pozwala ją zrozumieć i przynajmniej częściowo w niej zaistnieć.

Początki kultury Głuchych związane są z powstaniem szkół specjalnych z internatem dla niesłyszących — tam po raz pierwszy w dużych skupiskach gromadziła się głucha społeczność, tam też narodziły się

współczesne języki migowe (w tym polski język migowy — PJM). Większość dzieci niesłyszących rodzi się w rodzinach słyszących, z reguły więc włączenie się w kulturę Głuchych (proces inkulturacji) następuje nie w momencie urodzenia, lecz dużo później, zwykle po rozpoczęciu nauki szkolnej. Momentem przełomowym dla rozwoju świadomości kulturowej Głuchych było wydanie przez Williama Stokoe’ego zarysu gramatyki amerykańskiego języka migowego (Stokoe, 1960), a następnie jego słownika (Stokoe i in., 1965). We wstępie do słownika Carl Cronenberg użył wobec Głuchych określenia „społeczność językowa”. Od tamtego czasu zmieniło się spojrzenie Głuchych na siebie. Coraz częściej głuchotę rozumiano po prostu jako sposób bycia i funkcjonowania, równie dobry jak inne.

Małgorzata Czajkowska-Kisil Carol Padden za rdzeń kultury Głuchych uważa:

- szacunek dla języka migowego i posługiwanie się nim,
- ręce jako najważniejsze narzędzie komunikacyjne,
- brak związku z mową (językiem fonicznym) oraz przekazywanie uznawanych wartości poprzez opowieści,
- aktywność społeczną (Padden, Humphries, 2006).

Im więcej powyższych cech dana osoba posiada, tym większe szanse, że zostanie uznana za kulturowo Głuchą. Głusi przez wielkie „G” — to osoby, które czerpią radość ze swojej głuchoty, włączają się w swoją społeczność i wspólnie zwalczają stereotypy narosłe wokół niesłyszących. „Kultura Głuchych” brzmi pozytywnie, określa dumę oraz pełną akceptację, radość z własnej tożsamości oraz przynależności do mniejszości językowej. Społeczność Głuchych skupia się na tym, jak odejść od stereotypów związanych z rozpatrywaniem zjawiska głuchoty jedynie z perspektywy medycznej i przewyższać krzywdzące mity na temat ograniczeń osób niesłyszących.

W korzystaniu z usług uczelni przede wszystkim ważne jest zapewnienie dostępności informacji i komunikacji.

W przypadku zatrudnienia osoby z niepełnosprawnością trzeba zweryfikować możliwości wykonywania zadań, jakie wiążą się ze stanowiskiem. Przykładowo, w przypadku pracy związanej z bezpośrednią obsługą studenta ten rodzaj niepełnosprawności może stanowić przeciwwskazanie do zatrudnienia osoby głuchej lub z niepełnosprawnością mowy w stopniu utrudniającym zrozumienie. Nie będzie on przeszkodą w przypadku innych schorzeń narządu słuchu (np. słyszenie tylko jednym uchem, niedosłuch lekki).

Język równościowy

Język równościowy to stosowanie wypowiedzi nieutrwalających stereotypów i uprzedzeń oraz mających neutralny lub pozytywny wpływ na postrzeganie różnych grup społecznych. Język, słownictwo i zwroty, których używamy, mają duże znaczenie, ponieważ kształtują rzeczywistość, wpływają na poglądy, przekonania i opinie.

Język równościowy a niepełnosprawność

Słowa, zwroty, a w końcu całe języki przechodzą ciągłą ewolucję. Takie, które kiedyś były powszechne, zostają zastąpione innymi. Przykładem są określenia, które stosowano w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami – takie jak „kaleka” czy „inwalida”.

Na przestrzeni lat nie miały one konotacji negatywnej i były powszechnie używane. Obecnie są to słowa o negatywnym, obraźliwym wydźwięku, stosowane jako inwektywy, a nie zwroty określające niepełnosprawność. Dlatego poprawne i wskazane jest używanie określenia „osoba z niepełnosprawnością”.

Zmiana dotyczy również postrzegania osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz modelu społecznego.

Niepełnosprawność jest zaledwie jedną z cech osoby, która jej doświadcza, i nie powinna być używana do całościowego opisu. Idealnie to obrazuje przykład osób z niepełnosprawnością psychiczną. Zwroty „wariat” i „psychiczny” są obraźliwe. Osoba doświadczająca np. schizofrenii to przede wszystkim człowiek. Ważne jest, aby nie zamykać go jedynie w wymiarze choroby, ale postrzegać całościowo jako osobę, która doświadcza niepełnosprawności, ale też pełni różne role społeczne i zawodowe.

Nie stosuj określeń:

- kaleka,
- inwalida,
- głuchoniemy (osoby głuche nie są nieme, posługują się językiem migowym),
- ślepy,
- karzeł,

- schizofrenik.

Używaj określeń:

- osoba z niepełnosprawnością (np. ruchową, wzrokową itp.),
- głuchy/Głuchy, osoba z niepełnosprawnością słuchową, osoba z niepełnosprawnością narządu słuchu, niesłyszący,
- osoba z niskorosłością,
- osoba z diagnozą schizofrenii.

Bariery doświadczane przez osoby z niepełnosprawnością słuchową:

- niedostępność lub ograniczony dostęp do informacji werbalnej (komunikaty głosowe, informacje ustne, sygnalizacje dźwiękowe),
- korzystanie głównie z informacji wizualnej – duże znaczenie czytelnych i zrozumiałych oznaczeń w przypadku osób korzystających z resztek słuchu, utrudniona lub całkowicie niemożliwa komunikacja w niekorzystnych warunkach (tłok, hałas),
- często ograniczone zrozumienie skomplikowanego słownictwa i pojęć abstrakcyjnych.

„Savoir-vivre w kontakcie z osobami z niepełnosprawnościami”

Zasada kontaktu	Odbiorca z niepełnosprawnością
1. Utrzymuj kontakt wzrokowy z rozmówcą. Skieruj twarz w jego stronę.	NW
2. Dostosuj siłę głosu do potrzeb.	NS
3. Formułuj krótkie wypowiedzi. Posługuj się prostym językiem.	NS, NI
4. Przekazuj ważne informacje na piśmie (kartka, e-mail).	NS
5. Poproś o powtórzenie informacji lub jej napisanie, jeżeli nie rozumiesz wypowiedzi.	NS
6. Swobodnie używaj takich zwrotów, jak „widzieć”, „do zobaczenia” czy „oglądać”.	NW
7. Zaoferuj swoje ramię, jeśli osoba z niepełnosprawnością potrzebuje wsparcia w dotarciu do wyznaczonego miejsca.	NW
8. Sygnalizuj swoją obecność, kiedy wchodzisz do pomieszczenia.	NW
9. Kiedy pomagasz, nie decyduj, pozwalaj na wybór.	NS, NW, NI, NR, NP
10. Nie przedstawiaj sprzętów asystujących osobie z niepełnosprawnością.	NW, NR
11. Nie bój się używać słów „pójdziemy”, „przyjdź” albo „chodźmy”.	NR
12. Utrzymuj wzrok na równej wysokości z rozmówcą.	NR
13. Posługuj się prostym językiem. Unikaj pojęć abstrakcyjnych, metafor, przenośni.	NI
14. Formułuj krótkie wypowiedzi. Sprawdzaj na bieżąco rozumienie treści przez osobę.	NS, NI
15. Tempo wypowiedzi dostosowuj do poziomu i możliwości odbioru.	NI, NS
16. Jeśli osoba jest nadmiernie emocjonalna, np. chce Cię uściskać albo przytulić, uznając życzliwość za przejaw sympatii, a nawet przyjaźni, zachowuj relację urzędnik–student.	NI
17. Unikaj skrótów. Jeśli musisz użyć skrótu lub skrótowca, wyjaśnij jego treść np. ZTM to Zarząd Transportu Miejskiego.	NI, NS
18. Nie przerywaj osobie ani nie kończ za nią zdania.	NS, NI
19. Nie przytakuj, jeżeli masz trudności ze zrozumieniem. Poproś o powtórzenie.	NS
20. Ciche otoczenie ułatwia komunikację.	NS
21. Dbaj o to, aby wszystkie niezbędne przedmioty w możliwie jak największym stopniu znajdowały się w zasięgu osoby.	NW
22. Zachowuj się naturalnie i reaguj na wskazówki ze strony rozmówcy.	NS, NW, NI, NR, NP

Osoby niesłyszące, niedosłyszące

Zasady savoir-vivre'u wobec osób niesłyszących:

- utrzymuj kontakt wzrokowy z rozmówcą – zanim zaczniesz rozmawiać z osobą słabosłyszącą lub niesłyszącą, upewnij się, że macie kontakt wzrokowy, a twarz skieruj w stronę rozmówcy, aby umożliwić odczytanie Twojej wypowiedzi z ruchu ust,
- dostosuj siłę swojego głosu do potrzeb osoby słabosłyszącej,
- formułuj krótkie wypowiedzi, posługuj się prostym językiem,
- przekazuj ważne informacje, zapisując je (kartka, e-mail),
- jeżeli nie rozumiesz wypowiedzi, poproś o powtórzenie informacji lub o jej napisanie.

Rekrutacja – kandydaci z niepełnosprawnością słuchową

Kandydat/kandydatka z niepełnosprawnością słuchu

1. Zweryfikuj podczas zapraszania na rozmowę, czy jest potrzebne wsparcie tłumacza języka migowego. Nie bądź zaskoczony, jeśli kandydat/kandydatka zechce przyprowadzić kogoś z rodziny lub przyjaciela, który będąc osobą słyszącą, posługuje się językiem migowym.
2. Upewnij się, czy w miejscu spotkania nie ma hałasu, np. czy nie są prowadzone prace remontowe.
3. Zwróć uwagę, aby źródło światła nie znajdowało się za Twoimi plecami – może to spowodować, że twarz będzie zacieniona, co utrudni czytanie z ruchu warg.
4. Przygotuj materiały do pisania, które pomogą w komunikacji i zanotowaniu najważniejszych pytań lub informacji.

Identyfikacja barier w dostępności informacyjno-komunikacyjnej i osób ich doświadczających

Kto najczęściej doświadcza braku dostępności informacyjno-komunikacyjnej?

- osoby z niepełnosprawnością słuchu: głusi, osoby słabosłyszące, z lekkim niedosłuchem, z głębokim niedosłuchem, osoby noszące aparaty słuchowe lub nie,

osoby komunikujące się w języku migowym, osoby porozumiewające się tylko za pomocą pisania (np. na kartce), osoby niemówiące, osoby z niepełnosprawnością mowy,

- osoby z niepełnosprawnością intelektualną,
- osoby z autyzmem, z zespołem Aspergera,
- seniorzy.

Minimalne wymagania

Minimalne wymagania dotyczące dostępności informacyjno-komunikacyjnej określa ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Są to:

- obsługa z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w ustawie o języku migowym i innych środkach komunikowania się lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje,
- instalacja urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych na innych technologiach, których celem jest wspomaganie słyszenia,
- zapewnienie na stronie internetowej danego podmiotu informacji o zakresie jego działalności – w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania i zrozumienia.

Dobre praktyki w zapewnieniu dostępności informacyjno-komunikacyjnej

Bez zapewnienia dostępności informacyjno-komunikacyjnej osoby z trudnościami w komunikacji czy też te, które napotykają na problemy w dostępie do informacji (np. osoby niewidome lub słabowidzące), nie będą miały możliwości samodzielnego załatwienia sprawy.

Ustawa o języku migowym i innych środkach komunikowania się reguluje możliwość

kontaktów z podmiotami publicznymi w polskim języku migowym (PJM), w systemie językowo-migowym (SJM) oraz sposobach komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN).

PJM, SJM, SKOGN

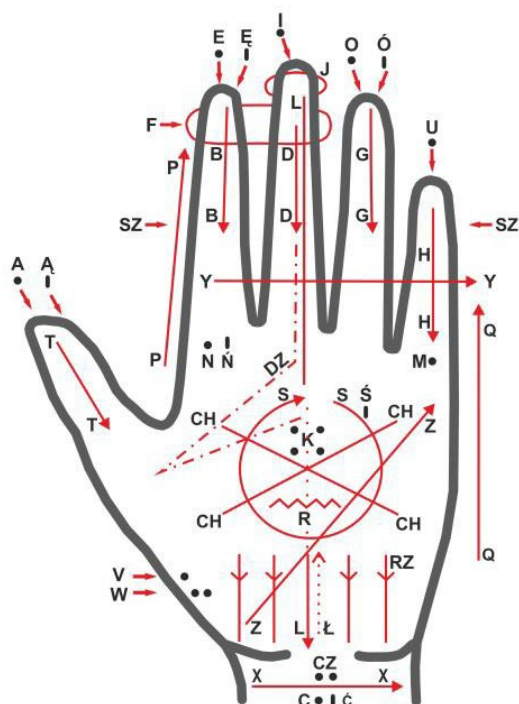
Polski język migowy (PJM) to naturalny wizualno-przestrzenny język komunikowania się osób głuchych i słabosłyszących. Jest zupełnie innym językiem niż język polski. Osoby, które się nim posługują, mogą nie znać języka polskiego. Dlatego nie zawsze i nie w każdym przypadku napisanie komunikatu na kartce to właściwy sposób komunikacji. Podobnie jest w przypadku zapewnienia napisów. Nie wszystkie osoby głuche czytają w języku polskim, dlatego tak ważne jest tłumaczenie na PJM.

System językowo-migowy (SJM) to sztuczny system porozumiewania się stworzony przez osoby słyszące w celu ułatwienia komunikacji z osobami głuchymi. Powstał z połączenia elementów języka polskiego i polskiego języka migowego. Nie wszystkie osoby głuche znają SJM.

Sposoby komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN) to przekaz dostosowany do potrzeb wynikających z łącznego występowania dysfunkcji narządu wzroku i słuchu. Jest to np. alfabet Lorma – system punktów, linii i znaków dotykowych, które umieszczane są na dłoni. Może to być powierzchnia wewnętrzna lub zewnętrzna ręki prawej albo lewej.

Alfabet Lorma

www.poznan.tpg.org.pl

#gluchoniewidomi

f @ @ @ @ @TPGwielkopolska

Źródło: [Serwis Towarzystwa Pomocy Głuchoniewidomym, Wielkopolska Jednostka Wojewódzka.](#)

Elementy gramatyki PJM; mity i fakty

Większość osób niesłyszących na co dzień posługuje się językiem migowym, ale są też takie, które komunikują się zarówno językiem migowym jak i językiem polskim w mowie i piśmie. Dla większości niesłyszących język migowy jest językiem pierwszym. Dlaczego tak jest? Skąd się to bierze? Otóż wiąże się to z edukacją i wychowaniem. Duża grupa dzieci głuchych rozpoczyna i kontynuuje edukację w szkołach lub przedszkolach dla głuchych, w których spotyka się z językiem migowym przyjmując tą drogę komunikacji jako całkowicie naturalną i oczywistą. Natomiast część dzieci niesłyszących jeszcze na etapie dzieciństwa poznaje język migowy jako podstawowy środek komunikacji z głuchymi rodzicami i dlatego dla tej grupy społecznej ten język jest językiem pierwszym. Ponadto są też rodzimi użytkownicy tego języka i może być on przekazywany „z ojca na syna”. Język migowy jest najmłodszym językiem spośród około 6000 języków z całego świata. Polski Język Migowy (PJM) jest językiem

naturalnym dlatego, że spełnia wymagane warunki:

- jest dwuklasowym systemem znaków posiadającym swoją gramatykę i słownik,
- jest wykorzystywany przez daną grupę społeczną (dotyczy to głównie środowiska osób głuchych),
- za jego pomocą można rozmawiać o wszystkich sprawach i na wszystkie tematy, nie ma tu ograniczeń.

Język migowy ma swoją gramatykę, która wbrew pozorom nie należy do łatwej w nauce. Jest tu wiele reguł gramatycznych, które dla osób słyszących są trudne do zrozumienia głównie z tego powodu, że jest to język przestrzenny, a więc wymagający myślenia obrazowego i korzystania z wyobraźni.

Trudność polega na tym, że osoby słyszące komunikują się odbierając i nadając komunikaty głównie drogą foniczno-słuchową, niewymagającą skupienia uwagi wzrokowej na mówcy. Natomiast w komunikatach migowych, oprócz kanału wzrokowego, ważną rolę odgrywają elementy niemanualne, a w szczególności: położenie tułowia i głowy (odchylenia, zwroty ciała do poprzedniej pozycji) oraz mimika. Występowanie tych elementów należy do gramatyki języka migowego, choć może wydawać się, że jest to pantomima. Trudności w rozgraniczeniu fonologii, morfologii i składni w języku migowym związane są między innymi z nieco inną niż w językach fonicznych strukturą komunikatów w tym języku. Dzięki funkcjonalnej niezależności artykulatorów takich jak np. dłoń lewa, dłoń prawa czy twarz, możliwe jest równoczesne nadawanie kilku znaków. W wielu przypadkach sposób łączenia tych znaków jest ściśle określony przez reguły gramatyczne.

język przestrzenny – lokalizacja znaków migowych jest zmienna. Wykorzystuje ona różne miejsca i poziomy przestrzeni w stosunku do nadawcy i odbiorcy, co pozwala na budowanie różnych wypowiedzi z użyciem tych samych znaków.

elementy niemanualne – wspomagają lub modyfikują przekaz, należą do nich: położenie tułowia, głowy, mimika. Ich stosowanie może nasuwać skojarzenia z pantomimą, należy jednak pamiętać, iż owe elementy stanowią ważną część gramatyki języka migowego, gdyż służą wykorzystaniu przestrzeni, tworzeniu wypowiedzi nielinearnych, modyfikowaniu znaczenia wypowiedzi. Przykładem może być wykorzystanie elementów mimicznych w zasygnalizowaniu pytania lub ruchy tułowia służące tworzeniu znaków kierunkowych, dzięki którym możemy na przykład pokazać rozmowę kilku osób.

fonologia – w polskim języku migowym nie ma dźwiękowych odpowiedników fonemów, są natomiast ich realizacje wizualne składające się na zespół cech dystynktywnych. Dotyczy to w szczególności konfiguracji ręki (układu), niemniej może się też odnosić do pozostałych parametrów znaków takich jak lokalizacja, ruch, orientacja dłoni czy sygnały niemanualne.

morfologia – zgodnie z definicją, morfologia to dziedzina lingwistyki zajmująca się formami odmiennych części mowy (fleksją) oraz słowotwórstwem. Nie ulega wątpliwości, że PJM ma bogatą i bardzo produktywną morfologię. W wyniku procesów morfologicznych zachodzących w PJM pojedyncze znaki migowe zmieniają swoje znaczenie. Dotyczy to chociażby znaków czasownikowych (np. przy znakach/czasownikach kierunkowych), derywatów rzeczownikowych (np. przy tworzeniu wyrazów pochodnych przez dodawanie formantów słowotwórczych do wyrazów podstawowych), wspomnianych wcześniej klasyfikatorów.

składnia w języku migowym – to opis budowy wypowiedzi i ich klasyfikacja. Bada funkcje różnych wypowiedzi oraz wyrazów w wypowiedzeniu. Analizuje też sposób wyrażania poszczególnych części wypowiedzenia.

artykulator – środek przekazu języka np. znak migowy może być przekazany za pomocą dłoni i mimiki twarzy. Artykulatory są od siebie niezależne co oznacza, że znak migowy można przekazać dłonią lewą lub prawą.

[Podręcznik do nauki polskiego języka migowego \(PJM\) - Damian Rzeźniczak | Książka w Lubimyczytac.pl - Opinie, oceny, ceny](#)

Urządzenia, które ułatwiają słyszenie oraz komunikację z osobami z niepełnosprawnością słuchową

Istnieje wiele urządzeń ułatwiających komunikację z osobami z niepełnosprawnością słuchową. Do najpopularniejszych należą:

- pętla indukcyjna

Jest to urządzenie, które ułatwia słyszenie i rozróżnianie mowy. To system wspomagania słyszenia, który do przekazywania dźwięku do aparatu słuchowego lub procesora mowy implantu słuchowego wykorzystuje zjawisko indukcji elektromagnetycznej. Pętla może być: osobista, naszyjna (krawatowa) – przewodowa lub bezprzewodowa, umożliwiająca słyszenie muzyki w radiu lub odtwarzaczu, dźwięku w telefonie itp., stanowiskowa (okienkowa) przeznaczona dla punktów obsługi indywidualnej, stacjonarna przeznaczona dla obsługi kilku osób jednocześnie.

- system FM

Działa podobnie jak pętla, tylko jako nośnik informacji dźwiękowej wykorzystywane

są tu fale radiowe. Osoba, która komunikuje się werbalnie, posługuje się nadajnikiem wyposażonym w mikrofon, a osoba słabosłysząca, używająca aparatu słuchowego lub implantu słuchowego, korzysta z odbiornika, do którego może podłączyć słuchawki albo osobistą, naszyjną pętlę indukcyjną.

- system IR

Tu funkcję nośnika dźwięku pełni podczerwień.

- system Bluetooth

Działa podobnie jak bezprzewodowy zestaw głośnomówiący.

- wideotłumacz języka migowego (tłumacz PJM online)

Jest to usługa tłumaczenia w polskim języku migowym przy użyciu kamery (usługa komercyjna)²⁶.

Jeśli w Twoim uczelni jest pętla indukcyjna lub zamierzacie ją nabyć, skorzystaj z możliwości powiadomienia o tym osób z niepełnosprawnością i weź udział [w projekcie „Tu możesz”](#).

To pierwsza w Polsce baza miejsc i wydarzeń z pętlą indukcyjną, która jest tworzona razem z użytkownikami.

Komunikacja AAC (Augmentative and Alternative Communication)

Komunikacja alternatywna i wspomagająca (AAC) to grupa metod, które umożliwiają porozumiewanie się z otoczeniem osobom niemówiącym lub mówiącym w ograniczonym stopniu. Polega na używaniu w komunikacji znaków opierających się na gestach, obrazach, symbolach, przedmiotach. Pomaga osobom z zaburzeniami mowy wyrażać myśli, uczucia oraz podejmować samodzielne decyzje. Zamiast wypowiadanych słów i zdań mogą one używać znaków graficznych (piktogramów, obrazków, symboli), znaków manualnych (gestów) lub znaków przestrzenno-dotykowych (np. przedmiotów). Dzięki temu są w stanie dokonywać wyborów, podejmować decyzje, pytać, opowiadać, wyrażać myśli i uczucia – pokonywać bariery w porozumiewaniu się.

Dobra praktyka – przykład dostępnego wydarzenia

Inauguracja roku akademickiego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (forma online)

Zapewniono realizację napisów na żywo, tłumaczenie na język migowy, symultaniczne tłumaczenia na język angielski.

Symultaniczny przekaz tekstowy (SPT) to inaczej napisy na żywo. Polega na wyświetleniu w formie tekstu, na ekranach, dosłownego zapisu wypowiedzi z jak najmniejszym opóźnieniem. To rozwiązanie ma zastosowanie wszędzie tam, gdzie zrozumiałość mowy stanowi priorytet. To doskonała forma przekazu dla odbiorców słabosłyszących. Napisy nie mogą zastępować tłumaczenia na język migowy.

Przykłady i szczegółowy opis znajdziesz [w publikacji wydanej w ramach projektu „Forum Dostępnej Cyberprzestrzeni” – „Dostępne wydarzenia w praktyce”](#).

Również w ["Standardach dostępności dla polityki spójności 2014–2020"](#) znajdziesz wytyczne, które możesz wykorzystać, przygotowując konferencję, seminarium, szkolenie, spotkanie prasowe lub inne wydarzenie publiczne.

Ewakuacja osób z niepełnosprawnością słuchu

Zagrożenia:

- problem z dotarciem informacji o rozpoczęciu ewakuacji, która najczęściej jest informacją dźwiękową,
- trudność w udzieleniu zbiorowej informacji o zagrożeniu (pracownik informujący wszystkich w otoczeniu może nie być zrozumiany lub w ogóle może nie dotrzeć do osoby z niepełnosprawnością słuchu),
- tłumaczenie na język migowy i czytanie z ust są utrudnione lub wręcz niemożliwe w ciemności i zadymieniu.

Rozwiązania:

- wszystkie świetlne sygnały ostrzegawcze należy usytuować w miejscach widocznych,

dobrze oświetlonych, w polu widzenia pracownika podczas wykonywania pracy,
w polu widzenia studenta, w tym w toaletach,

- sygnały dźwiękowe należy uzupełnić o sygnalizator świetlny lub wibracyjny – stosowany w celu powiadamiania o sytuacjach zagrażających życiu, zadbać o wyposażenie w opaskę wibrującą,
- tabliczki, napisy, znaki ostrzegawcze muszą być wyraźne, czytelne, o jednoznacznej treści i kontrastowe względem tła – łatwe do zidentyfikowania,
- na czas ewakuacji należy wyznaczyć pracownika wspierającego,
- trzeba przygotować procedurę ewakuacji, w tym sposób powiadomienia pracownika o zagrożeniu (ustnie, w języku migowym, SMS lub inny uzgodniony sposób komunikacji),
- materiały instruktażowe, informacyjne, szkoleniowe, dotyczące procedur bezpieczeństwa należy przygotować tak, aby były czytelne dla osób głuchych (np. z tłumaczeniem na PJM),
- należy przygotować tablicę ewakuacyjną, na której znajdzie się opis poszczególnych działań przy ewakuacji wraz z piktogramami typu:

1. Uruchom alarm.
2. Patrz na kierunek ewakuacji na tablicach.
3. Opuść budynek najbliższym wyjściem.
4. Nie używaj windy.

Identyfikacja barier w dostępności cyfrowej

Najczęściej spotykane problemy z dostępnością – przykłady na filmach

Filmy z podziałem na rodzaje niepełnosprawności:

- osoby z dysfunkcją narządu wzroku: [dostępne strony – osoby niewidome](#),
- osoby z dysleksją: [dostępne strony – osoby z dysleksją](#),
- osoby z dysfunkcją narządu ruchu: [dostępne strony – osoby niepełnosprawne ruchowo](#),

- osoby z dysfunkcją narządu słuchu: [dostępne strony – osoby niesłyszące](#).

Deklaracja dostępności

Informacja o dostępności tłumacza języka migowego

Uczelnia [...] informuje, że będzie korzystał z usług tłumaczy migowych wpisanych do rejestru prowadzonego przez [...]. Osoba uprawniona powinna zgłosić chęć skorzystania z pomocy tłumacza języka migowego przynajmniej 3 dni przed planowanym terminem wizyty w urzędzie z wyłączeniem sytuacji nagłych. Po dokonaniu zgłoszenia uczelnia zobowiązany jest do zapewnienia obsługi osoby uprawnionej w terminie przez nią wyznaczonym lub z nią uzgodnionym. Jeśli świadczenia nie można zrealizować, uczelnia zawiadamia (wraz z uzasadnieniem) osobę uprawnioną i wyznacza nowy termin realizacji świadczenia. Zgłoszenia należy dokonać, składając wniosek, w którym należy uwzględnić rodzaj sprawy oraz termin przybycia do uczelni. Wniosek można złożyć w sekretariacie. Osoba uprawniona może komunikować się za pośrednictwem faksu pod numerem [...]. Osoba uprawniona może skorzystać z poczty elektronicznej pod adresem [...]. Osoba uprawniona może złożyć wniosek przez elektroniczną skrzynkę ePUAP pod adresem [...].

Osoba uprawniona ma prawo do skorzystania z pomocy osoby przybranej w celu zapewnienia jej możliwości komunikowania się. W przypadku korzystania przez osoby uprawnione z pomocy osoby przybranej nie można wymagać od osoby przybranej

Głusi na uczelniach - posiedzenie Komisji ekspertów ds. osób głuchych

Komisja Ekspertów ds. Osób Głuchych

- **„Proszę to zdjąć” – powiedział profesor na egzaminie pisemnym do studenta z aparatem słuchowym (obawiał się, że to urządzenie, które może podpowiadać studentowi rozwiązania);**
- **Po co panu tłumacz języka migowego na zebraniu wydziału? Przecież mówię do pana po polsku - dziwi się szef głuchego pracownika naukowego;**
- **Lektorat z języka polskiego jako języka obcego dla głuchych – to głusi mają problem z językiem polskim?**

Takie i inne doświadczenia głuchych na uczelniach były przytaczane w czasie dyskusji na spotkaniu Komisji Ekspertów ds. Osób Głuchych. Tym razem tematem były bariery na które się natykają głusi w dostępie do edukacji, postulowane rozwiązania, które mogą im ułatwić studiowanie i pracę na uczelniach.

W spotkaniu udział wzięła prof. dr hab. Janina Filek – prorektorka ds. studenckich Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz przewodnicząca Komisji do spraw Wyrównywania Szans Edukacyjnych Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP), Magda Ziemnicka – zastępczyni kierownika ds. studenckich Działu ds. Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W dyskusji wiele uwagi poświęcono znaczeniu, jakie ma umożliwienie głuchym studentom korzystanie z lektoratu języka polskiego, jako języka obcego. Omówiono dobre przykłady Uniwersytetu Warszawskiego, w którym dzięki walce prof. Marka Świdzińskiego każdy student może wybrać język polski, jako język obcy. Zajęcia z lektoratów są prowadzone indywidualnie, a ich koszty pokrywane są w ramach opłaconego czesnego na studia, w wymiarze nieprzekraczającym 240 godzin.

Na UW każdy student może również wybrać lektorat z polskiego języka migowego (PJM), jako języka obcego. Jest to możliwe dzięki wykształceniu lektorów PJM poprzez prowadzone przez 15 lat studia podyplomowe z PJM. W tym czasie wykształcono około 300 absolwentów z całej Polski.

Uczelnie są jednostkami autonomicznymi. Zatem to od władz każdej uczelni zależy i będzie zależeć, czy lektoraty języka polskiego dla głuchych oraz inne rozwiązania sprzyjające głuchym będą wprowadzane. Należy więc przekonywać władze poszczególnych uczelni, że takie działania mają sens i rozszerzać dobre praktyki wspierania osób z niepełnosprawnością o te, które są potrzebne głuchym.

Rozważano kwestię możliwości zdawania egzaminów w polskim języku migowym. Podano przykład Brazylii, gdzie głusi mogą zdawać wszystkie egzaminy w języku migowym. Pojawiły się opinie, że byłoby to możliwe do poziomu egzaminu licencjackiego, zawodowego. Magister powinien mieć zdolność korzystania z literatury polskiej i obcej w pracy naukowej, a zatem powinien biegle znać język. Choć z drugiej strony bierna znajomość języka (umiejętność czytania ze zrozumieniem) i czynna (formułowanie złożonych komunikatów w tym języku) to dwie różne umiejętności. I głuchym jest znacznie łatwiej przyswoić język obcy, w tym polski, biernie niż czynnie. Zgodzono się, że w obecnej

sytuacji, przy poziomie świadomości oraz innych ograniczeniach – nie jest to rozwiązanie realne. Choć biorąc pod uwagę zapisy Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnością, każdy powinien móc komunikować się w sposób, który wybiera – więc głusi powinni mieć prawo zdawania egzaminów w PJM. Być może któraś polska uczelnia wprowadzi taką możliwość.

Zwrócono uwagę na niebezpieczeństwo związane z nowymi regulacjami prawa o szkolnictwie wyższym. Podniesione wymogi wobec uczelni powodują, że uczelnie przyjmują zdecydowanie mniej studentów. Maleje znacząco liczba przyjmowanych nowych studentów z niepełnosprawnościami na uczelniach publicznych. Może się okazać, że w perspektywie kilku lat będzie w nich miejsce tylko dla wybitnych. Inni, nie wytrzymujący konkurencji z kandydatami bez niepełnosprawności, będą wypychani do uczelni prywatnych. Będą mogli tam studiować ponieważ PFRON pokrywa koszty czesnego. Zjawisko to należy uznać za niepokojące i uważnie śledzić tendencje. Gdyby liczba studentów z niepełnosprawnościami na uczelniach publicznych drastycznie malała – miałoby to niekorzystny wpływ na całe życie akademickie. Obecność osób z niepełnosprawnościami w każdym środowisku jest dla niego wzbogacająca. Wykluczenie osób z pewnymi typami niepełnosprawności świadczyć będzie z jednej strony o rosnących barierach, z drugiej o gettoizacji uczelni.

Zgłoszono uwagi do ankiety na temat sytuacji głuchych na uczelniach opracowanej i przeprowadzonej przez panią Małgorzatę Mickiewicz z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Sugerowano, aby ankieta została powtórzona w roku akademickim 2019/2020.

W wyniku dyskusji sformułowano następujące wnioski:

1. Lektorat z języka polskiego, jako języka obcego powinien być dobrą praktyką we wspieraniu głuchych studentów.
2. Korekta językowa (stylistyczna) prac pisemnych studentów głuchych powinna być traktowana jako instrument wspierania głuchych studentów i pracowników uczelni i powinna być finansowana ze środków BON
3. Szkolenia dotyczące specyfiki różnych niepełnosprawności, w tym głuchych powinny być obowiązkowe dla wszystkich nowo zatrudnianych pracowników uczelni. Wobec już pracujących pozostaje stosowanie zachęt (np. punkty za uczestnictwo w szkoleniach, przyznawanie tytułu

wydziału przyjaznego osobom z niepełnosprawnościami, dla tych jednostek, gdzie pracownicy się szkolą, itp..)

4. Pracownicy naukowci prowadzący głuchych studentów powinni otrzymywać dodatkową gratyfikację ze względu na wielokrotnie większy wysiłek konieczny do zaangażowania w prowadzenie studentów głuchych w porównaniu do studentów słyszących.
5. Należy zebrać literaturę dotyczącą osób z niepełnosprawnościami, która może być przydatna dla pracowników uczelni (np. Krakowski Semestralnik Studentów z Niepełnosprawnością) i zamieścić ją w jednym miejscu, np. na stronie KRASP.
6. We wszystkich nowych budynkach muszą być pętle indukcyjne.

przedstawienia dokumentów potwierdzających znajomość PJM (polskiego języka migowego),

SJM (systemu językowo-migowego) lub SKOGN (sposobu komunikowania się osób głuchoniewidomych).

Usługa tłumaczenia migowego przy załatwianiu spraw urzędowych jest bezpłatna dla osoby uprawnionej będącej osobą niepełnosprawną w rozumieniu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.